

חייב להחזיר לאחד מהם אעפ"י שהכסף ודאי אינו שלו. ע' תרומת הכרי רנג בבאור הדבר]. ואם לשני כהנים – כל כהן יכול לדחותם, שאומר: אני מחזיק בפדיון החי (ואפילו אם 'תקפו כהן' מוציאים מידו, כאן שונה, כי ניתן לו מלכתחילה כדון, ובתורת מתנות. עפ"י תוס'; תה"ד שכא. וע"ע יד דוד).
 ישנה דעה הסוברת שאין כותבים הרשאה על מטלטלין כלל, ולפיה אפשר להעמיד הדין הנ"ל בקרקע [לדעת האומר פודים בקרקעות], או בכגון שאחד מהאבות בעל חוב לחברו, או שהקנה זכותו במעמד שלשתן.
 ועוד יתכן, אם שניהם לפנינו ומצווים לתת לאחר – חייב להחזיר לדברי הכל אף ללא הרשאה (כן צדדו בתוס'. וכן פסק הש"ך יו"ד סוס"י שה).
כשיש ודאי בכור וספק מי הוא אביו – הוא עצמו חייב לפדות עצמו כשיגדיל, והאב פטור.

בכל הנ"ל אין חילוק בסוגי הספקות, כגון ספק נולד זכר תחילה ספק נקבה, ספק בכור ספק שאינו בכור, ספק מת הבכור ספק מת הפשוט. וכן אין חילוק בריבוי האפשרויות כדברי הטשו"ע שה, כח).
 יש סוברים שאם יש ריבוי צדדים לחיוב יותר מלפטור – חייב באופנים מסוימים; להרמב"ם (בכורים יא), באופן של שתי נשים, אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו לשני אנשים שני זכרים ונקבה – זה שאשתו לא ביכרה חייב בפדיון, כי שמא ילדה אשתו זכר בלבד, ואפילו אם ילדה גם נקבה, שמא יצא הזכר ראשון. ולדעת הראב"ד הדין להפך; דוקא אם שתיהן של איש אחד חייב בפדיון, שהרי ודאי יש לאב בן בכור החייב בפדיון, וגם כשדנים על הנשים יש רוב צדדים לחייב בכל אשה, משא"כ בשני אנשים – פטורים, כי על כל אחד יש ספק שמא אין לו בן זכר כלל (ע' בכס"מ ומל"מ; טור סוס"י שה, ב"י דרישה וט"ז).

עד. שני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות, או שאחד מהם לקח שדה מחברו – האם בעל חוב של אחד מהם (שאינו ידוע מיהו) יכול לגבות מן השדה המשותפת / הלקוחה?

רבי ירמיה אמר לשמוע ממשנתנו שבע"ח גובה משדה משותפת לשני יוסף בן שמעון' שאחד מהם חייב לו ואין ידוע מי הוא. וכיוצא בזה (ללשנא בתרא) אם אחד מהם לקח שדה מחברו לאחר ההלוואה – בע"ח גובה אותה. ורבא חולק וסובר שהואיל ואין יכול לתבוע מכל אחד מהם, כך א"א לו לגבות מהנכסים, שאינם אלא בגדר 'ערב' ואין גובים מהערב תחילה.

הלכה כרבא (עפ"י חו"מ מט, י. והרמב"ם השמיט – ע"ש בתומים. ובקונטרס הספקות ו, טו) באר שלפי מה שאנו נוקטים 'קם דינא', אין מקום כלל לדון לגבות מ'מה נפשך', אף ללא סברת רבא – שהרי כבר נקבע הדין קודם קניית השדה שאין הנושה יוכל לגבות ממנו, ושוב עומד הדין לתמיד).

דף מט

עה. מה הדין במקרים הבאים?

- א. מת הבן תוך שלשים יום ללידתו; לאחר שלשים; ביום השלשים. [כיצד הדין לענין אבלות?].
- ב. מת האב ואין ידוע אם פדה את בנו אם לאו.
- ג. הפודה את בנו תוך שלשים.
- ד. הוא לפדות ובנו לפדות.

א. מת הבן תוך שלשים, בין מיתה טבעית בין שנהרג או נטרף (עפ"י ב"ק יא, וע"ש בתוס' שאפילו לא מת אלא נעשה 'טרפה'), אעפ"י שנתן האב פדיון לכהן – יחזיר.

מת לאחר שלשים – אעפ"י שלא נתן, יתן (גזרה שוה מערכין או מעולת ראייה שהיורשים חייבים, ואפילו גם האב מת. להלן נא: ובפרש"י).

נסתפקו בתוס' לענין ברכת 'שהחינו' כשפודה אחר מות הבן. הלכך אין לברך בספק (מהרי"ק מט; רמ"א יו"ד שה"יב).

מת ביום השלשים; לדברי חכמים נידון כלפניו (גזרה שוה מפדיון בכורות במדבר שנאמר שם מבן חדש ומעלה – משמע לאחר ל' דוקא). לר' עקיבא, אם נתן – לא יטול בחזרה, ואם לא נתן – לא יתן, שמספק בדבר, האם יש להשוות בכורי דורות מבכורי מדבר אם לאו, משום שמדבר וערכין הגם שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים לעלמא.

א. הלכה כחכמים (רמב"ם בכורים יא, יז; יו"ד שה"יב).

ב. נחלקו הפוסקים האחרונים האם יש לפדות לאחר עבור יום השלשים [וי"א אפילו הוא בתוך זמן כ"ט יום י"ב שעות ותשצג חלקים], או לאחר שנשלם חדש לבנה, דהיינו כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים (ע' ר"ג כאן; יו"ד שה"יא; שו"ת חת"ס או"ח פא ויו"ד שמג ועוד).

ג. כתב הרא"ש שיש לפדות תיכף ביום ל"א כדי שלא יחמיץ המצוה. ובשו"ת אבני נזר (או"ח תנח"א) כתב שזוהי חומרא ולא מעיקר הדין. ודייק כן מרש"י (ד"ה עד שיאמרו. וצ"ע בדבריו שם בסי' תקן).

ומובא בשם החזו"א (ע' בספר ארחות איש עמ' שכג) שהעיר לאחד שבא לעשות פדיון לאחר הצות, שיעשה בבוקר שורזים מקדימים למצוות, וכנהוג במילה).

לענין אבלות הכל מודים שיום שלשים כיום שלפניו, ואין מתאבלים עליו, שאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל.

א. התוס' צדדו אם מדובר כאן רק כשפיהק ומת, או גם אם מת ע"י גורם חיצוני, כגון שנפל מן הגג או ע"י חיה, שמא גם בזה קיימא לן לענין אבלות שעד שלשים יום דינו כנפל.
ב. לענין אבלות אין מחשבים שעות, הלכך מת בתחילת ליל ל"א, אעפ"י שלא הגיעה שעת לידתו [וגם יתכן שלא עברו עליו כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים, שהוא משך חודשה של לבנה] – מתאבלים עליו (ע' בשו"ת חת"ס יו"ד שמג).

ב. מת האב בתוך ל' – בחזקת שלא נפדה, עד שיביא ראייה שנפדה.

לאחר ל' יום – בחזקת שנפדה, עד שיאמרו לו אביך הודיע לפני מותו שלא פדאך (ודי באמירה ללא עדות גמורה, כיון שאין כאן חזקה גמורה, כי רוב אנשים אינם עשויים לפרוע חובם לאלתר. עפ"י רש"י. וע' מצפה איתן).

מת ביום השלשים – צ"ע לדינא (רעק"א).

נחלקו פוסקי זמננו אודות פדיון יתום, האם בית דין פודים אותו [ובברכה] אם לאו (ע' חו"א יו"ד קפה; אגרות משה יו"ד קצה; דובב מישרים ח"ג טו; הר צבי יו"ד רמב; יד הלוי יו"ד קצ; ציץ אליעזר ח"ט כה, ז).

ג. הפודה את בנו תוך שלשים; אם אמר 'מעכשיו' – אין בנו פדוי (שאיין כאן חלות דין פדיון אלא מתנה

בעלמא (עפ"י רש"י). ויש תולים הדבר במחלוקת רב ושמואל (גטין מה. ב"מ טו.). האם הוי מתנה או פקדון – ע' מהריט"א; יד דוד).

אמר: הא לך מעות ויחול הפדיון לאחר שלשים; אם המעות קימים לאחר ל' – פדוי. נתעכלו המעות – רב אמר: בנו פדוי, ושמואל אמר: אינו פדוי [ואינו דומה לקדושין לאחר ל' שמקודשת אפילו נתעכלו המעות – כיון שאין בידו לפדותו עתה].

לענין המעות לשמואל, הריהן פקדון ביד כהן עד יום ל' (תוס' ב"ק ע; רשב"א ור"ן שבועות לג). ופשוט שאם חזר בו האב תוך ל' – יחזיר. ואפשר שאפילו לרב יכול לחזור בו תוך ל' (ע' שו"ת אבני נזר אה"ע תנו).

לפי הגרסה לפנינו בגמרא, הלכה כשמואל.

ויש שאין גורסים כן. ופסקו הרמב"ם הרא"ש והסמ"ק כרב, וכ"פ בשו"ע. ואילו התוס' (בב"ק ע) והאו"ז (ח"א תקכ) פסקו כשמואל. וכן חש לכך בתרומת הדשן (רסט, ובכתבים רלד). והרמ"א כתב שטוב להחמיר לחזור ולפדותו, לחוש לשיטה זו. ויש מי שצידד לפרש דבריו שמפריש חמש סלעים לעצמו ויפדה בהם (ע' באורך בשערי ישר ה,כה).

פדה בסתם תוך שלשים, ולא אמר 'מעכשיו' ולא 'לאחר שלשים' – מחלוקת הפוסקים (ע' מהרי"ק צו; ש"ך וט"ז שה"י; תוס' רעק"א; יד דוד. וע"ע בשו"ת אור גדול מא,יא; אבני נזר אה"ע שיא,ט-ז).

ד. הוא לפדות ובנו לפדות ואין לו אלא חמש סלעים – מצוה שבגופו עדיפה.

ואם יש לו חמש סלעים (או שווים) מזומנים בידו, ועוד נכסים שאינם בידו אלא מכרם לאחרים; לדברי רבי יהודה, יתן המזומנים עבור פדיון בנו, ואת עצמו יפדה בחמש המשועבדים (ובסדר הוה דוקא, שאם לא יתן תחילה המזומנים שבידו, אי אפשר לגבות מהמשועבדים במקום שיש בני חורין. ערש"י ותוס' קדושין כט: עפ"י לשון הגמרא שם. וכאן התוס' צדדו בדבר), שסובר ר"י מלוח הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא, והרי הכהן גובה ממשועבדים. אבל אם יתן המזומנים שבידו עבור פדיון עצמו, שוב א"א לכהן לטרוף מן הלקוחות עבור הבן – כאשר מכירת הנכסים קדמה להולדת הבן (ע' בתוס' פרטי אפנים נוספים).

א. כן פרש"י. ואולם התוס' (בקדושין כט:) הקשו שבאופן זה יכולים הלקוחות לטעון שיפדה תחילה

את עצמו מהמזומנים שהרי מצוה דגופיה עדיף, ושוב לא יחזור הכהן לגבות מהם.

ולכן פרש ר"י שמדובר כשיש ביד הלקוחות נכסים משועבדים על ידי אביו לפדיונו, ויש עמו חמש סלעים בני חורים, ויש לו בן לפדות; לרבי יהודה גובה הכהן מהמשועבדים [אעפ"י שיש לו בני חורין – לפי שהמשועבדים הם נכסי האב והחובה מוטלת על האב תחילה] ושוב יגבה החמש בני חורין עבור בנו.

ב. זה שהכהן טורף מהלקוחות בעל כרחם לרבי יהודה, כתבו המפרשים: דוקא אם כתב לו אבי

הבן הרשאה, או במכיר כהונה, אבל בלאו הכי יכולים לדחות לומר: לכהן אחר ניתן).

וחכמים אומרים: יפדה את עצמו בלבד מהמזומנים, שאין הכהן רשאי לגבות מן הלקוחות, ומצוה דגופיה עדיף.

הלכה כחכמים, שמלוח הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא (רא"ש).

בכור שלא נפדה, אין בו קדושה להאסר בשימוש חולין ובכל הנאה (כדלעיל ט: יב: [ומש"כ בערוך השלחן (י"ד שה"ל) כוונתו כטעמא דקרא ולא להלכה. וכן מתפרשים דברי הספורנו. ומצינו דוגמה לזה בדיון תשלומי כופר לבעל השור שהרג את הנפש, שהוא פדיון ממיתה שהיתה אמורה לבוא עליו, הגם שבאמת גם אם לא ישלם אין בו חיוב מיתה בפועל, כמוש"כ בספר מנחת שלמה]].